

Iagttagelser over Stor Snegås
(*Anser caerulescens atlanticus* (Kennard))
i Thule Distrikt sommeren 1959.

Af ULRIK RØEN.

(Københavns universitets ferskvandsbiologiske laboratorium, Hillerød.)

(With a Summary in English: Observations on the
 Greater Snow-Goose (*Anser caerulescens atlanticus* (Kennard))
 in Thule District in the Summer of 1959.)

På en rejse i Nordgrønland, som jeg, med støtte fra *Carlsbergfonden* og *Grønlandsministeriet* foretog i sommeren 1959, opholdt jeg mig i Thule Distrikt fra 15. august til 16. september. Formålet med min rejse var undersøgelser af ferskvandslokaliteter, specielt disses småkrebsfauna, men ind imellem var der på de udstrakte motorbådsrejser rig lejlighed til også at gøre iagttagelser over andre dele af den grønlandske fauna. Som et af »biprodukterne« lykkedes det mig at få en del nye oplysninger om Stor Snegås, dels ved egne iagttagelser, dels ved samtaler med befolkningen, der er meget fortrolig med denne fugl. Det er ved samtaler med befolkningen nødvendigt at benytte en dygtig tolk, for at få alle misforståelser elimineret. Jeg blev ved alle lejligheder hjulpet af skoleleder ING-MAR EGEDE fra Thule, og jeg er ham meget taknemmelig for denne værdifulde hjælp.

SALOMONSEN (1950, p. 65–70) giver en oversigt over optræden af Stor Snegås i Thule Distrikt, og skriver bl. a., at kun to sikre ynglepladser, Five Glacier Dal og landet bag Thule kolonisted, er kendt. Herudover findes der usikre oplysninger om ynglepladser et par andre steder i distriktet, nemlig i Inglefield land og på Dalrymple Rock. Desværre lykkedes det mig ikke at komme overalt i distriktet, men jeg har talt med flere af befolkningen, som kender landet overordentligt nøje, og på det vedføjede kort (fig. 1) har jeg angivet alle de steder der er, eller synes at være af interesse i forbindelse med Stor Snegås. Disse er følgende:

1. Littleton Ø (Pikiutdleg) ca. 78°32' N.B., 72°55' V.L.
2. Five Glacier Dal ca. 77°45' N.B., 69°40' V.L.
3. Iterdlagssuaq ca. 77°42' N.B., 69°05' V.L.

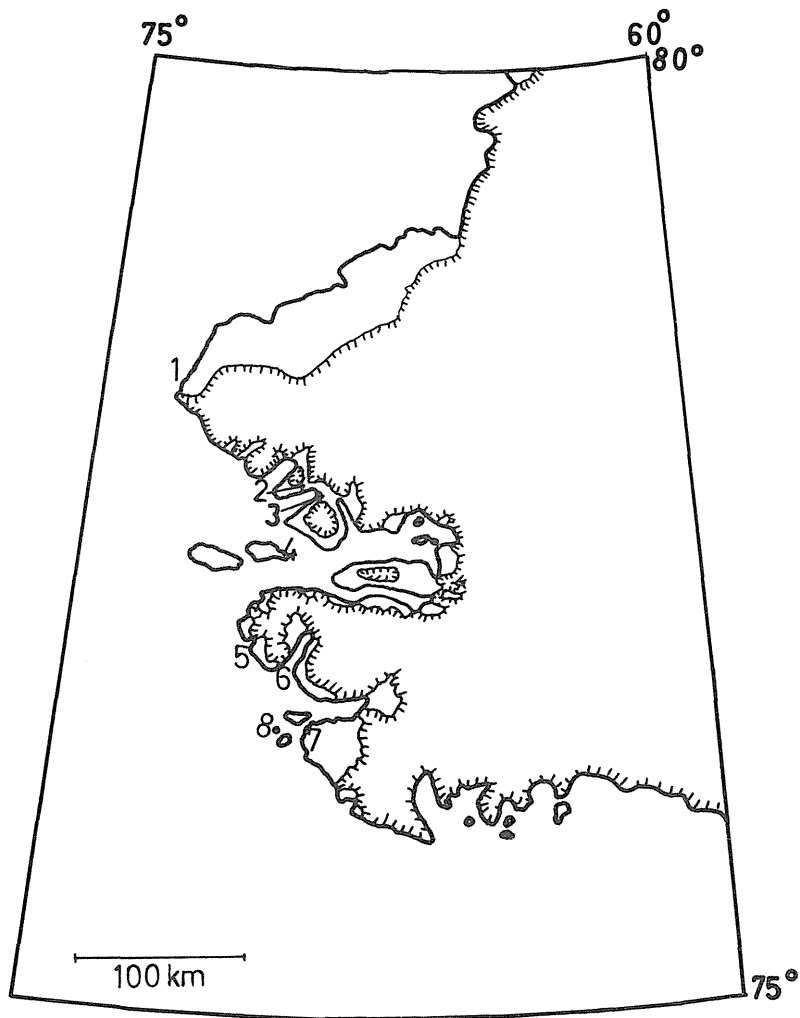


Fig. 1. Kort over Thule distrikt. Tallene angiver de i teksten nævnte lokaliteter.
 Map showing Thule distrikt. The figures indicate the localities mentioned in the text.

- | | |
|-------------------------------------|------------------------------|
| 4. Herbert Ø (Qeqertarsuaq) | ca. 77°28' N.B., 70°00' V.L. |
| 5. Igánaq | ca. 76°55' N.B., 70°20' V.L. |
| 6. Granville fjord | ca. 76°50' N.B., 69°10' V.L. |
| 7. Dundas (Umánaq, gamle Thule).... | ca. 76°35' N.B., 68°40' V.L. |
| 8. Dalrymple Rock | ca. 76°30' N.B., 70°15' V.L. |

1. Littleton Ø. Ifølge oplysninger fra QAVIGARSSUAQ KRISTIANSEN skal der findes en lille koloni af Stor Snegås på denne ø.

Denne oplysning er især af interesse, når den ses i forbindelse med MAC-MILLANS bemærkning om, at han har truffet fuglen jævnlige ved Anoritoq, der ligger ca. 30 km nordøst for Littleton Ø. Desværre er bopladsen Etah ikke besat for øjeblikket, så det var umuligt at få nøjagtigere oplysninger om kolonien; men da området ret ofte er berejst af videnskabsmænd, uden at der er fremkommet oplysninger om Snegås, er det sandsynligt, at artens optræden her er af periodisk karakter.

2. Five Glacier Dal. Desværre lykkedes det mig ikke, på grund af dårligt vejr, at komme ind i dalen, men befolkningen oplyser, at der stadig findes en bestand på ca. 15 ynglende par.

3. Iterdlagsuaq. Dette er betegnelsen for den store dal, der går fra bunden af Mac Cormick fjord til bunden af Bowdoin fjord, nord om Red Cliff halvøen. På flyvebilledet (fig. 2) ses Mac Cormick fjord skære sig ind øverst til venstre mod midten af billedet. I den nordlige side af dalen løber en afløbselv fra bræerne i dalens østlige del, og denne elv udvider sig til tre store, ret fladvandede søer. Dalens sydlige del består af store, flade, sumpede strækninger med frodig vegetation. Der findes her en mængde damme, hvoraf ingen har dybder over et par meter. Ved elvudløbet i Mac Cormick fjord finder den eneste betydelige fangst af ørred («laks») i Thule distrikt sted, og fra midten af august til begyndelsen af september er der ofte en fangstlejr her. Desværre strakte mit ophold sig kun over et par dage, så det lykkedes mig kun at få undersøgt den vestligste del af dalen syd for den første store sø.

Den 28. august fandt jeg store arealer ca. 2 km inde i dalen med så store mængder af løse snegåsfjer, at det på afstand hist og her så ud som nysne. 15 snegæs kredsede over området, og på en håndvægtformet dam på ca. 300 m's længde sås en lille flok bestående af 2 gamle og 2 unge fugle. Ved denne dam og ved nogle mindre lidt længere inde i dalen fandtes ialt 10 reder, hvoraf i hvert fald de 6 var blevet benyttede i sommeren 1959, idet der endnu fandtes stumper af ret friske æggeskaller i dem.

Den 3. september besøgte stedet af udstedsbestyrer HANNIBAL FENCKER, som på en lille holm i en dam ca. 500 m fra kysten fandt en rede af snegås, ligeledes med æggeskaller. Det ser således ud til, at der er en ret stor ynglebestand af Stor



GEODÆTISK INSTITUT. ENERET.

Fig. 2. Luftfoto af den vestlige del af Iterdlagssuaq.
Air photo of the western part of Iterdlagssuaq.

Snegås i Iterdlagssuaq, idet man vel ikke kan regne med, at alle redesteder er fundet; det vil sikkert ved nærmere undersøgelse vise sig, at der er flere ynglende par længere inde i dalen.

4. Herbert Ø. Bopladsen på Herbert Ø er beliggende på nordsiden af øen, nær dens østlige ende. Lige øst for bopladsen ligger et par lavvandede damme. Ifølge befolkningens udtalelser ynglede Stor Snegås ved disse damme før bopladsen blev anlagt i 1954 i forbindelse med flytningen fra det gamle Thule. Den 27. august besøgte jeg dammene, men der var intet spor af Snegås i deres nærhed.



Fig. 3. Iterdlagssuaq. Omtrent midt i billedet den håndvægtformede dam, længere borte den vestligste af de store søer.

Iterdlagssuaq. In the middle of the picture shallow ponds, in the distance the most western of the great lakes.

5. Igánaq. Bopladsen Igánaq umiddelbart syd for den kegleformede ø af samme navn i munden af Booth fjord er den nyeste boplads i Thule distrikt, anlagt 1956. Syd for bopladsen ligger et fladt, udstrakt forland med kraftig vegetation og mange småsøer. Ifølge oplysninger fra QARQUTSIK ETAH som bor i Igánaq, yngler Stor Snegås i dette område. Den 4. september besøgte jeg stedet og fandt en del fjer af snegås, men ingen reder. Det kan dog skyldes et tilfælde, da min tid var ret kort, og kun et meget begrænset område kunne gennemgås. Den 12. september kom jeg med motorbåd sydfra til Igánaq tæt langs kysten. Med kikkert sås 15 gæs sidde på land, og ca. 120 stykker sås i en stor flok kredse over kystområdet. Rent bortset fra, om der er en yngleplads her, hvad jeg i øvrigt er overbevist om, selv om reder ikke blev fundet, er det tilsyneladende en vigtig hvileplads under trækket.

6. Granville Fjord. Jeg har ikke selv besøgt denne fjord, men har af QAVIGARSSUAQ KRISTIANSEN fået berettet, at der på en ø i fjorden er den største yngleplads for Stor Snegås, han



Fig. 4. Del af de flade strækninger ved Igenaq.
Part of the level land at Igenaq.

har kendskab til i Thule Distrikt. Der findes kun én ø i fjorden, der er af en størrelse, så at en ynglekoloni kan få plads på den, og den ligger omtrent halvvejs inde, tæt ved fjordens østre bred.

7. Dundas. Dette er den nugældende betegnelse for Thules gamle kolonistad, af befolkningen kaldet Umánaq. Ved en del småsøer, øst for kolonistadet var tidligere den bedst kendte ynglelokalitet for Stor Snegås i Thule Distrikt. Jeg opholdt mig i Dundas fra 5. til 11. september og besøgte disse søer, men fandt intet spor af Snegås. Heller ikke befolkningen ved Dundas har i de senere år set gæs her. Området har i de senere år ganske skiftet karakter. Der er bygget forskellige anlæg, og stærkt befærdede veje fører mellem søerne. Det er ganske naturligt, om fuglene er fortrukket herfra. Det ser heller ikke ud til, at dette sted mere bruges til hvileplads på trækket.

8. Dalrymple Rock. Fra 1938 findes der en oplysning om, at der her er samlet et kuld æg af Stor Snegås, og overkateket

PETER JENSEN i Thule fortalte mig, at han i 1950 eller 1951 samlede endnu et kuld, hvis ægantal han desværre ikke kunne huske. Selv om der nu kendes to tilfælde fra denne ø, er det sikkert kun en tilfældig yngleplads, idet øens form ikke synes at frembyde særligt tillokkende yngleforhold for Snegås.

I forbindelse med disse sikre og mulige ynglepladser i Thule Distrikt, er det naturligt at rejse det spørgsmål, hvor bestanden fra Dundas er blevet af. Granvillefjorden kan der ikke være tale om her, idet denne ifølge QAVIGARSSUAQ KRISTIANSEN var kendt længe før de store byggeforetagender i Dundas begyndte omkring 1950. Hvis der er en bestand på Dalrymple Rock, har den ligeledes været der tidligere, og bestanden i Iterdlagssuaq må sikkert opfattes som en udvidelse af Five Glacier Dal bestanden, hvis det da ikke er en gammel plads, der bare ikke er opdaget tidligere. Igánaq kunne være en mulighed, idet dette sted kun var ret dårligt kendt tidligere, og jeg har ikke kunnet få oplysninger om, hvor længe man har kendt ynglende Snegås her. Men iøvrigt er der mange steder i Thule Distrikt, der stadig er ret dårligt kendt. Ganske vist er der rejst overalt i distriktet, men mange steder kan man kun rejse om vinteren i slæde, og på sådanne ture kan man ikke se, hvorvidt der er ynglepladser, eller overhovedet mulighed for sådanne.

Tilfældet Herbert Ø synes at vise, at en koloni ikke kan trives lige op ad menneskeboliger, og med dette som baggrund må man vel også befrygte, at en bestand ved Igánaq vil forsvinde. Man må dog ikke heraf tro, at bestanden trues af befolkningen i Thule Distrikt. Fredningsbestemmelserne overholdes, så vidt jeg kan dømme, strengt. Hos et laksefangstparti, der lå ved Mac Cormick fjord mens jeg var der, fandt jeg således blandt de mange fjer, der lå omkring lejren, ingen der så ud til at stamme fra Snegås, skønt der var rig lejlighed til at skyde fuglen her.

SUMMARY IN ENGLISH

Observations on the Greater Snow-Goose (*Anser caerulescens atlanticus* (Kennard)) in Thule District in the Summer of 1959.

On a journey in Thule District, North-Greenland, in the summer 1959 the Greater Snow-Goose was observed on localities, where it

has not been seen earlier. Furthermore I succeeded in getting some information about the bird from the inhabitants.

The 8 localities which can now be connected with the appearance of the Greater Snow-Goose are shown on the map (Fig. 1). Nos. 1 and 6 are places known by the inhabitants as breeding-grounds. Nos. 2 and 7 are earlier known breeding-grounds; no. 7 has been disturbed so much that the birds have disappeared. No. 4 has been a breeding-ground until about 1954, but it has now been given up on account of the establishment of a dwelling place. No. 3 is a new breeding-ground. Apparently no. 5 is a breeding-ground and also an important resting place on the passage, while no. 8 is a breeding-ground used only now and then.

It looks as if the Greater Snow-Goose leaves certain breeding-grounds when human habitations are placed in the vicinity, but on the other hand it is probable that in the Thule district there are still some breeding-grounds which have not yet been discovered.

The Greater Snow-Goose is protected in Thule District, according to the game act, and the inhabitants, apparently, do not violate this law.

Litteratur.

SALOMONSEN, FINN, 1950: Grønlands Fugle. – København. (Heri en oversigt over, hvad der tidligere var kendt om Stor Snegås i Thule Distrikt.)